

Milan Dekleva

Leja Forštner z Milanom Deklevo

Forštner: Pred kratkim ste se vrnili z Japonske, kjer ste se na univerzi Rykkio v Tokiu udeležili drugega dela japonsko-slovenske prevajalske delavnice. Njen prvi del se je zgodil lani, ko ste s Katjo Perat in Alešem Štegom na *Dnevih poezije in vina* gostili štiri priznane japonske pesnike. Povejte nam, prosim, kaj več o teh japonsko-slovenskih literarnih druženjih.

Dekleva: Moram opozoriti, da je ob Katji in Alešu v delavnici žagal, sekal in oblal verze tudi odličan, premalo znan koroški pesnik Gašper Bivšek. Zdaj pa h gostom. Čeprav so pesnica Mizuki Misumi in pesniki Keijiro Suga, Kenji Fukuma, Kiwao Nomura in Wago Ryouichi doma ugledni in priznani literati, njihovih del nisem poznal. Že prvo branje verzov pesnikov iz dežele vzhajajočega sonca me je prepričalo, da se srečujem z izoblikovanimi in globokimi, zelo osebnimi in posebnimi poetičnimi svetovi. Ob tem me je popadel strah: bom lahko z občutenimi pesnimi, zapisanimi v daljnem in neznanem jeziku, navezal ustrezen stik? Jih bom znal prevesti, ne da bi prezrl bistvene sestavine njihovega organizma? V delavnici smo si pomagali z angleškimi prevodi in grobimi (dobesednimi) predstavitvami besedil v slovenščino, ki so jih opravili študenti japonščine na ljubljanski filozofski fakulteti, a to za dobre prevode ne bi bilo dovolj. Na srečo je bila z nami profesorica s Filozofske fakultete Nagisa Moritoki z izbranimi študentkami. Največ sem sodeloval z Gordano Tomažin; brez njene pomoči bi bili prevodi precej slabši. Nagisa in Gordana ne poznata le jezika in njegovega kulturnega ozadja, ampak čutita moč pesniškega izražanja.

Že nekaj časa razumem prevajanje kot umetnost tolmačenja, svojevrstno hermenevtiko (podobno kot Gadamer ali Steiner): poskus, da bi razumeli nekaj tujega in daljnega, kar včasih biva med nami le še kot spomin, sled in odmev. Zdi se mi, da so Japonci izjemno senzibilni in spoštljivi ljudje,

ki pa težko stopijo iz svoje osamljenosti in skrbno varujejo meje osebne svobode. Takšni so bili tudi naši pesniški kolegi. Počasi in skrbno smo luščili plasti verzov, kot nekakšni restavratorji odstranjevali jezikovne nesporazume, lastne predsodke in pomanjkljivo znanje. Prevajanje je bilo nekakšno nihanje, iskanje presečnih množic: nenehno kontekstualiziranje pesmi in v naslednjem trenutku vračanje v njihovo besedno enkratnost.

Forštner: V preteklosti so se podobni projekti odvijali v sodelovanju z literarnimi umetniki iz Turčije, Kitajske in Francije, za prihodnje leto je napovedana slovensko-švedska delavnica. Kako pomembni so tovrstni projekti za navezovanje ne le literarnih, ampak tudi širših kulturnih stikov?

Dekleva: Sodeloval sem le še pri slovensko-turški prevajalski delavnici; tudi takrat je bilo delo zame navdihujoče. Kar se tiče pomembnosti tovrstnih delavnic: mogoče ne bodo imele hrupnega kulturnega in založniškega odmeva, so pa nepogrešljiv vozec poetičnega omrežja, ki povezuje presežno vrednost posameznih eksistenc in jezikov.

Forštner: Po zaključku japonsko-slovenske delavnice ste z branji gostovali tudi na univerzi Meiji v Tokiu in na univerzi v Koby, v Osaki pa ste imeli predavanje. Kakšen odziv sta doživeli klasična in sodobna slovenska poezija v deželi vzhajajočega sonca?

Dekleva: Delavnica je potekala na univerzi Meiji, ki nam je nudila gostoljubje po zaslugi Keijira Suge, predavatelja na omenjeni univerzi. Lepo obiskani branji smo imeli najprej v Tokiu (univerza Meiji ima moderne, za študij naravnost razkošne prostore na različnih lokacijah), potem pa še na univerzi v Koby. V Osaki je antropološkim kolegom predavala Maja Petrović Šteger, z Alešem Štegrom pa sva imela pogovor s študenti ugledne tokijske zasebne univerze Rikkyo. Vsem trem nastopom (pesmi smo brali v slovenščini in japonščini) je sledil daljši živahen in zanimiv pogovor z občinstvom. Pokazalo se je, da je pomen poezije pri nas precej večji kot na Japonskem. Kiwao Nomura je prizadeto povedal, da je posluš za pesništvo v deželi vzhajajočega sonca naravnost klavrn in obupen. Na Japonskem so šele letos pripravili prvi pesniški festival, tako da poezija kroži znotraj univerzitetnih povezav, almanahov in (elektronskih) knjižnih izdaj.

Forštner: Poezija katerega slovenskega pesnika gre Japoncem najbolj v uho oziroma čigavi verzi jih najbolj navdušujejo?

Dekleva: Žal ne vem, katere pesnike in pesmi na Japonskem sploh poznajo. Zavedati se je treba, da je v šestintridesetmilijonskem Tokiu jezik, ki ga govorijo dva milijona ljudi, precej eksotičen pojav. Res pa je, da je bilo občinstvo na nastopih vznemirjeno zaradi dejstva, da se je slovenščina – kljub dolgotrajnemu zatiranju – obdržala in razcvetela v tako močno literaturo.

Forštner: V okviru tega projekta je bil napovedan tudi izid dvojezične brošure s prevodi. Bi našim bralcem – malo v pokušino – postregli s kratkim prevodom vaše poezije v japonski jezik?

Dekleva: Prevodov svojih pesmi v japonščino nimam pri sebi. Raje bi vam postregel s prevodom pesmi Kenjija Fukume, ki po svoje ilustrira način našega dela.

Univerza Rikkyo v mojih sanjah

za Koike Masayo

Ikebukuro je v mojih sanjah
prestonica majhne države,
kjer bo prišlo do revolucije.
V njej ljudje govorijo jezik, ki ga ne razumem.
Ne smejejo se, medtem ko demonstrirajo,
a zdi se mi, da tudi če so utrujeni,
tega ne povejo.
Ne vem, kako sem se znašel tu.
Spominjam se le,
da sem čakal
na razpadajočem letališču
kot vohun, ki se trudi, da ga ne bi opazili.
Iz podzemnega hodnika,
v katerem se zadihana med seboj lovita obup in upanje,
prihajam v jutro.
Razumem! Na tablah piše
Klobučarna Sumita,
Dream Coffee.
V petem traktu univerze Rikkyo
imam predavanje na poljubno temo.
V učilnico med študente stopi
tudi izsanjani jaz,
brez katerega se ne morem potepati po tujih deželah poezije.

Povedati moram, da pesmi najbrž ne bi mogel ustrezno prevesti, če se z avtorjem ne bi srečal v tokijski četrti Ikebukuro v lokalu Dream Coffee. Iz lokala sem opazoval napis *Klobučarna Sumita* na nasprotni strani ceste, ki vodi k univerzi Rikkyo (kjer je Kenji Fukuma dolgo poučeval), spominjajoči na stare angleške univerze.

Forštner: Pesniško ste sicer zrasli prav iz japonske tradicije. Vaša prva in tako rekoč legendarna pesniška zbirka *Mushi Mushi* (1971) velja za prvo zbirko haikujev na Slovenskem. Kako sprejemate dejstvo, da se je pisanje haikujev danes razmahnilo v neke vrste "literarni šport, kjer ne veljajo več umetniško-akademska, duhovna, poetična pravila, načela, življenjski slogi, kaj šele zen"?

Dekleva: Žal je to še kako res. Zdi se mi, da je potrošništvo novih liberalcev in njihovih častilcev s poceni haikuji, ki jih vsemogočno tržišče ponuja ob vsaki priložnosti kot namizno vino brez porekla, doseglo enega svojih prestižnih uspehov. S tem hoče najbrž zakriti slepo pego lastnega nesmisla: "Tudi tisto, kar je najbolj tiho, meditativno in minljivo, je naša last in je namenjeno prodaji!"

Forštner: Je haiku najustreznejša forma za upesnitev hipnosti oziroma *minljivosti*, ki je že od nekdaj osrednji motiv vašega pesništva in, kot večkrat pravite, pravzaprav "edina velika tema poezije"?

Dekleva: Ne vem, ali je najustreznejša, dejstvo pa je, da nas v haikuju (in sorodnih epigramatičnih pesniških oblikah) najbolj izrazito nagovori tisto, kar je zamolčano (in ne tisto, kar je izrečeno). Haiku je oblika duhovnega privajanja na tišino, na neznansko, ki v sedemnajstih zlogih izzveneva v ... praznino?

Forštner: Od nastanka vaše prve do izida vaše zadnje pesniške zbirke z naslovom *Izganjalci smisla* (2012) je minilo več kot 40 let, vaše pesmi (v tej) pa so še vedno "osupljivo sveže, osupljivo lepe". Kako vam to uspeva?

Dekleva: Poezija je dihanje eksistence, zato je zaznamovana z nepredvidljivostjo. Človeku ne ponuja ne utehe ne zavetja. Pesnik lahko ljubi besedo, a nima nobenega zagotovila, da mu bo beseda ljubezen vračala. Lahko ga zapusti ob letu osorej, lahko že to temno zimsko noč. Če pesnik ne čuti trepeta veselja v njegovi brezmejnosti, če se zapre lepoti bližine, ki ga osrečuje z nemirom neznanega, je njegova bitka za dober

verz izgubljena. Brez napuha lahko rečem le to: srečen sem, da sem smel in mogel biti, če štejemo prve objave, več kot pol stoletja zvest poeziji.

Forštner: Če se ne motim, ste svoje prve pesmi objavili že v osnovni šoli?

Dekleva: Točno, prve pesmi sta objavili reviji *Obzornik* in *Mladina*, ko sem bil star trinajst let. Spominjam se, da so mi bile takrat zelo všeč pesmi Kajetana Koviča, "intimistov", pa tudi Josipa Murna. Imel sem srečo, da so me v mojih prvih pesniških poskusih podprli starši in profesorica slovenščine v osnovni šoli. Takrat se mi seveda še sanjalo ni, kako pomembno vlogo bo v mojem življenju odigrala besedna umetnost.

Forštner: Nazadnje ste se podpisali pod pesmi v prozi, ki ste jih izdali v zbirki *Izganjalci smisla*. V enem od intervjujev ste dejali, da se v njih ob trku *banalnega* in *sakralnega* razkrije "jasnina človekove usode". Lahko, prosim, razširite to misel?

Dekleva: Z banalnostjo sem mislil na vsakdanjost, na dogodke, stvari in misli, ki nas spremljajo kar naprej in so že zaradi tega pomemben del našega bivanja. Včasih se nam zdijo tako enolični in ponavljajoči se, da bi jih najraje pometli s sveta in jih nadomestili ... s čim? Z drugačnimi vsakdanjostmi, ki bi nas spremljale iz jutra v večer. Račun se ne izide: tisto, kar je kar naprej z nami in ob nas, velja prav toliko kot silne zamisli, vzgoni domišljije in veličastne hipoteze. Oboje smo, živimo razdvojeni med banalnim in sakralnim, ki je vedno želja (ali hrepenenje) po presežnem.

Forštner: V svoji poeziji ste vrsto let raziskovali svetove različnih govoric, nato pa ste se začeli vračati k začetkom evropske filozofske misli in k vzhodnim filozofijam, toda v *Izganjalcih smisla* je t. i. "filozofska sentenčnost" bolj v ospredju kot v vaših prejšnjih pesniških zbirkah. Zakaj?

Dekleva: Nenadoma sem si zaželel, da bi v ljubezenski trikotnik zapletel pesništvo in modrost Vzhoda ter Zahoda. Seveda nisem poskušal tekMOVATI s Sapfo, Lao Zijem in Heraklitom, skušal sem v duši podoživeti jasnino njihovega vedenja in videnja, ki daleč prekaša vse, kar lahko izkusimo v modernem svetu. Pogovor med Sapfo, Lao Zijem in Heraklitom je nenehno zapeljevanje resnice. Resnica se svetlika in igra med običajnimi stavki in besedami, tako kot se sonce svetlika in igra s krošnjo

drevesa. Ko skušajo govorci zajeti resnico, se jim izmakne in odmakne. Kam? Med stvari, ki jih gledajo, v čustva, ki jih je vzburil logos bivanja. V tem smislu je resnica večna dinamika, resnica ni nič takšnega, kar ne bi plesalo v vrtincu časa. Trije eksorcisti rahljajo sleherni smisel, ki skuša postati nespremenljiva vrednota. Rahljajo ga tako, kot kmet rahlja zemljo, da bi v brazdi lahko vzkliklo seme. Kaj je torej smisel brazde? Seme, klitje, žetev? Mogoče je resnica brazde zemlja, odprta k nebu.

Forštner: V Delovih Književnih listih so zapisali, da ob tej zbirki ostaja odprto “zanimivo vprašanje o pesnikovi nameri” v njej. Kakšen je odgovor nanj?

Dekleva: “Pesnikova namera” = “kaj je hotel avtor s tem povedati”. Če enačba velja, mora vprašanje nujno ostati odprto. Mogoče se zdi komu naslov na prvi pogled bogokleten, a ni tako. V imenu smisla so se dogajali hudi zločini proti človeštvu. Filozof Mladen Dolar je na to opozoril z bleščeče izrečeno mislijo, ki mi ne gre iz glave: “Vrednote so smrtno resna zadeva.” Kaj na tem smislu je mogoče zlorabiti učinkoviteje kot smisel, če postane vodilna ideja družbene oblasti? Refleks nacionalsocializma me ne bo nikoli zapustil, v tem smislu sem dedič razsvetljenstva in dvoma o okostenelih vrednotah.

Forštner: Prebrala sem tudi, da ste za *Izganjalce smisla* potrebovali čas, saj “elegičnost, s katero govorijo in se spogledujejo poetični eksorcisti, potrebuje *upočasnjeno*”, medtem ko ste knjigo esejev z naslovom *Etimologija pozabe*, ki je prav tako izšla leta 2012, napisali “hitro in hlastno”. To drži?

Dekleva: Upočasnjeno, točno! Ob tej besedi vedno pomislim na roman Milana Kundere *Počasnost*. “Variacija na rokokojsko temo”, kot je delo označil avtor, je pravzaprav esej o tem, da le s počasnostjo dobimo več časa. V svetu, ki je obseden od hitrosti, nam časa zmanjkuje, v njem vlada kronično pomanjkanje časa. Rešitev ni v hitrejših procesorjih, ampak v sestopu k naravnemu algoritmu človekove povezave s svetom. Vsako telo in um sta obdarjena z ritmom, ki je pravzaprav pečat njune identitete. Lahko smo ihtavi kot stekli psi, zakaj ne? *Izganjalci smisla* pa so naravnost ležerni. Na vprašanje, zakaj so takšni, bom odgovoril takole: ker se jim ni treba dokazovati in naprezati, da bi si prisvojili modrost. Modrost ni lastnina. Gora, na katero se je povzpel vrhunski plezalec, s tem dejanjem ne postane njegova last.

Pri hlastnosti pisanja kratkih poetičnih esejev *Etimologija pozabe* je bilo pomembno nekaj drugega: poskus, da bi spontano spregovorile ljube stvari, bitja, pojmi, spomini in odmevi. Vem, da je poskus "objektivne" govorice sumljiv; moj razum ga spremlja z blagim nasmehom. Nič hudega: dokler bom živ, se bom trudil slišati in skozi jezik ozvočiti zvenenje sveta.

Forštner: *Etimologija pozabe* nosi podnaslov *Abecednik poetičnih besed*, sestavlja pa jo 25 esejev o izbranih besedah oziroma geslih. Povejte nam, prosim, kaj o nastanku te knjige, predvsem o izboru posameznih besed oziroma gesel.

Dekleva: Na slepo sem začel sestavljati spisek stvari, ki me spravljajo v zanos in začudenje: drevo, metulj, belina, zamisel... Kmalu sem videl, da se bom moral omejiti, saj nisem hotel postati novi enciklopedist. *Abecednik poetičnih besed* se mi je zdel podnaslov, ki se je prilegal mojim skromnim zmožnostim.

Forštner: O tem, da so vaše literarne zmožnosti vse prej kot skromne, pričajo mnoge nagrade in priznanja, ki jih že četrto stoletja prejimate za svoje delo. Zakaj torej še vedno dvomite o svoji veličini?

Dekleva: Spravljate me v zadrego. Kako bi človek ne dvomil o vrednosti stvari, ki jih ustvarja? Posebej, če se izraža v jeziku, ki je celota stvarnosti in ne le pesnikovo orodje? Mislim, da bi bil brez dvomov, skepse in razdvojenosti do del, ki jih podpisujem, nečimrn. Zdaj, ko sem pregledoval rokopis za "zbrane in dodane pesmi", ki bodo pod naslovom *Uglaševanje molka* izšle pri Cankarjevi založbi (dve knjigi, okrog 1100 strani), sem še bolj zbežan kot na začetku pisanja. Zdi se mi, da se je nekaj stvari posrečilo in da dobro zvenijo. Upam. Pesništvo je zmeraj sladka izgubljenost, pri kateri avtor izgine v srhljivi lepoti celote. Kako se izraziti kar najbolje v tej sladki in absurdni tekmi, kjer si vnaprej obsojen na poraz?

Forštner: Leta 2006 ste prejeli Prešernovo nagrado za življenjsko pesniško in pisateljsko delo, pa tudi kresnika za roman *Zmagoslavje podgan* (2005). Ko ste sprejeli veliko Prešernovo nagrado, ste dejali: "Včasih je treba dolgo molčati, da pridejo prave besede." Lahko, prosim, najdete prave besede, da nam opišete svoj odnos do besede, do jezika?

Dekleva: Prisluškovati, potrpežljivo prisluškovati. Iskati izraz za popolnost, čeprav je morda čista odsotnost. Iskati tisto, kar je v zaključku pesmi

Anaksimander odšteva (v zbirki *Panični človek*) opisano takole: “Nobene besede za brezкраjno, ki združuje / srce, zemljo, prostor, otroka in smrt.”

Forštner: Je beseda res “mogoča šele po tem, ko je izkusila tišino, torej svoje nasprotje”?

Dekleva: O tesni zvezi besede in tišine je bilo nekaj časa modno govoričiti brez pravega premisleka, tako da se je izvornost povezave skrila. Pomembno je, da beseda izkusi tišino kot svoje nasprotje, kot nič govornice. Tudi tukaj smo zaprti v hermenevitični krog, kjer je jezikovna izjava vedno že vprašanje, kjer je v govorico vtakano samo razumevanje. Komplementarnost zvena in tišine (na primer v glasbi) se nam zdi samoumevna. Pri jeziku moramo vključiti tudi pomen. “Tišini pomena” bi lahko rekli prazni označevalec, označevalec, ki se na nič ne nanaša, ki nima označenca. Prazni označevalec govori o pomenu odsotnega. O tistem, kar je za nas le na videz brez pomena. Kako težko se nam je soočiti s pomenom odsotnega, vemo vsi: neznani jeziki so nerazumljivi, a nekaj imenujejo. V otroškem brbljanju skušamo razbrati nam znane predmete in pojme. V artikulaciji človeka, ki ima poškodovane možgane, skušamo uganiti smiselne povezave. Komplementarnost zvena in tišine pa v resnici govori o dvojni naravi jezika. Tako kot je svetloba val in delec, je beseda hkrati zven in tišina, je istočasno pomen in praznina pomena. Beseda lahko preseže tišino samo zato, ker lahko tišina preseže besedo.

Forštner: Nekoč ste dejali, da je Dane Zajc znal “govoriti in hkrati molčati”, kar je – z vašimi besedami – “neponovljivo” in tudi za vaše razumevanje jezika in pesništva “vseobsegajoči idiom”. Lahko, prosim, razširite še to misel?

Dekleva: Dane Zajc je poetično besedo razumel kot kratko epizodo v neskončni igri molka. Doživel je govorico praznine, najbrž na podoben način kot Samuel Beckett. Vedel je, da je naloga pesnika zarotitev molka. S čarobno močjo svečenika je, dokler je lahko govoril, omamljal molk in ga obračal vstran, stran od človeka. Dokler je lahko govoril, molk človeku ni mogel vzeti dostojanstva, ga razčlovečiti. Da je Danetova govorica imela takšno moč, je moral pesnik izumiti celo vrsto jezikovnih urokov, amuletov in manter. Moral je zavreči vse ključe zarjavelih, pepelnatih govoric, da bi si “naredil nov jezik iz zemlje. Jezik, ki govori besede iz prsti,” kot se je to zgodilo ob koncu njegove znamenite pesmi *Kepa pepela*. Neponovljivo. Kako sploh pisati poezijo po Danetu Zajcu?

Forštner: Dane Zajc je sicer eno od številnih zvenečih imen iz sveta umetnosti, s katerimi kramljate v esejih v *Etimologiji pozabe*, na resnične osebnosti pa se radi naslanjate tudi v kratki in romaneskni prozi. Zakaj?

Dekleva: Zanimivo se mi zdi, kako radi skušamo v romaneskni likih ugledati "resnične osebnosti". Mogoče si skušamo s tem udomačiti svet romana, ga prestaviti v obzorje življenjske izkušnje. Mogoče pa skušamo v romanesknem besedilu najti kakšno pikantno podrobnost, ki nam jo je "resnična osebnost" prikrla. Ne morem se otresti misli, da gre v obeh primerih za iskanje eksistencialne varnosti, da z iskanjem "resničnosti" v izmišljeni zgodbi kot kaki ogleduhi ali vohuni sestavljamo identiteto romanesknega lika in ob tem pozabljam na vprašljivost lastne istovetnosti. "Resnične osebe" so v mojih romanih doživele reinkarnacijo samo zato, ker so že v realnosti (zame) bivale, kot bi bile romaneskni junaki, in so s tem vzburkale mojo domišljijo.

Forštner: Pisanja proze ste se sicer lotili precej pozno. Svoj prvi roman, *Okoli v zraku* (1997), ste izdali več kot četrto stoletja po izidu svoje prve pesniške zbirke. Zakaj ste se tako dolgo oklepali predvsem pesniškega peresa?

Dekleva: Ah, nisem se oklepal pesniškega peresa, v puščici sem imel cel kup žanrskih svinčnikov, peresnikov in črtal: pisal sem za gledališče, za radio in televizijo, glasbeno-scenska dela, pripovedi za otroke itd. Pisanja romanov preprosto nisem načrtoval, a ko sem začel vstopati v duše, spalnice in postajne čakalnice izmišljenih likov, se mi je odprlo popolnoma novo jezikovno veselje.

Forštner: V dobrem desetletju ste nato napisali še tri romane – *Pimlico* (1998), *Zmagoslavje podgan* (2005), *Svoboda belega gumba* (2011) – in izdali dve knjigi kratke proze, *Reševalec ptic* (1999) in *Izkušnje z daljavo* (2006). In to kljub temu, da pisanje proze, sploh romanov, doživljate "kot dolgo nosečnost in težak porod", kot ste se izrazili v enem od intervjujev. Pojasnite nam, prosim, ta paradoks.

Dekleva: Hm, prispodoba je malce nerodna in pretirana. Hotel sem reči le to, da proza zahteva drugačno disciplino pisanja, včasih dolgotrajno pripravo, sožitje z izmišljenimi osebami, poseben način pomnjenja itd.

Forštner: Na predstavitvi svojega zadnjega romana *Svoboda belega gumba* ste dejali, da ta na neki način dokazuje, da "v utopičnem svetu vse teže sestavljamo lastno utopično zgodbo". Lahko to obširneje utemeljite?

Dekleva: Zanimivo je, da silovit razvoj znanosti, ki odločilno zaznamuje naravo in človeka ter se skuša dokopati do vpogleda v celoto kozmosa in biomehanike, naše doživljanje sveta partikularizira in drobi. Človek izgublja stik z ritmi neba in zemlje, z magnetizmom želje, z gravitacijo duhovnega izročila in kvantno negotovostjo prihodnosti. Tehnološki pripomočki nas vodijo v kibernetične svetove, kjer ni teles, ki bi jih trla bolečina, ni duš, ki bi poznale tesnobo. Ja, bo kar držalo, svet kot eksistencialna (pre)izkušnja postaja utopičen in takšna je tudi naša zgodba v njem. Če smo pred nekaj stoletji še lahko bili središnji junaki sveta, smo zdaj stranski liki. Še huje: kot statisti smo v igri neznanega režiserja ostali brez besed.

Forštner: Eden od kritikov romana ja zapisal, da v njem skozi odnose glavne junakinje z ljudmi odlično predstavite njeno “družbeno nerazumljenost” v medčloveških odnosov oropnem sodobnem svetu, v katerem znanost nadomešča *stvaritelja*, ljudje pa v (pre)hitrem tempu življenja pozabljajo *živeti*, da pa je kljub temu le “precej prazen in nedoločen lik, saj o sebi ne spregovori niti sama”. Kako odgovarjate na to?

Dekleva: Ojoj! Kritikov si pa res ne želim popravljati. Vitalna moč literarnega dela je prav v njegovi odprtosti: kot nekakšen kemični katalizator nase veže različna tolmačenja. Kar se tiče *Svobode belega gumba*: če je literarna oseba, ki o sebi noče govoriti (morda zato, ker se ne razume in je sama sebi uganka), “prazen in nedoločen lik”, potem mi je mogoče uspelo tematizirati njeno bivanjsko stisko.

Forštner: Ne le v tem romanu, ampak tudi v vaših drugih prozih delih in v vaši poeziji so pogoste reference iz t. i. pop kulture, celo “nekatero tehnologije in rešitve iz interneta”. Zakaj?

Dekleva: Ker človek ne more prezreti izkušenj, ki ga oblikujejo. Svet, ki nima središča in posvečenih opornih točk, je samo še nepregledna mreža podrobnosti, v kateri se – v križiščih, v sprotnosti doživljanj – oblikujejo pomembnosti in nepomembnosti, usodna in naključna razmerja in dogodki. Čisto vseeno je, če se pritožujemo nad “plitvostjo” pop kulture in nasiljem materialnega preobilja: iz trenutka v trenutek zasedata večji del našega življenjskega ozemlja.

Forštner: Večkrat poudarjate, da je “v času množične uporabe interneta postala jezikovna umrljivost, umrljivost jezikov, največja”, pa tudi, da je

zaradi informacijskega preobilja na medmrežju novinarski jezik postal "pritlehen in bolehen". Verjamete, da je rešitev v tem, da se začne "novinarstvo znova učiti pri jeziku umetnosti"?

Dekleva: Tako je, internet je planetarno vodena distribucija informacij, ki ji je lokalna zakoreninjenost zapisanih jezikov in osebnih govoric malo mar. V resnici ji je v napoto, zato danes vsi mislimo vsaj malce po angleško. Kar se tiče novinarskega jezika, sem o njegovi pritlehnosti in bolehnosti vse bolj prepričan. Podlegel je nareku opravljenosti in tožarjenja, pač v skladu s škandaloznostjo naše pohlepnosti, ki je zavrgla vse etične in družbeno-solidarnostne vrednote. Edina možnost je, da novinarstvo na pomoč pokliče jezik umetnosti, kjer je osebno stališče, optika pripovedovanja s celotnim sistemom vrednot jasno izpostavljena.

Forštner: Ali ni v družbi, v kateri je literatura – kot sami pravite – le še "nekakšna duhovna higiena", saj nam "vsaj za zdaj" še vedno "daje nekakšno odrešitev, zavedanje, da so lahko stvari tudi drugačne", to praktično nemogoče?

Dekleva: Ne, če k duhovnemu očiščenju pristopimo vsak zase, s sebi edinstveno in lastno odgovornostjo za svobodo, ki nam je dana.

Forštner: Pred leti ste opozorili tudi na to, da sčasoma literatura sveta "ne bo zmogla več niti ustrezno odslikavati", kaj šele, da bi ga spreminjala, in takrat se bomo znašli "v nekem popolnoma drugem svetu, v katerem se ni več mogoče poistovetiti z ničimer". S kom ali s čim se po vašem mnenju ljudje danes sploh še poistovetijo?

Dekleva: Morda se lahko poistovetimo le še z izgubljenostjo, s tavanjem po blodnjaku opustošene eksistence? Morda je v tej obubožanosti bitja vendarle skrita klica preobrata?

Forštner: Poleg vedno manjše vloge literature je velik kulturni problem v sodobni Sloveniji tudi – nekoč nacionalna, danes pa večinoma imenovana javna – radiotelevizija, ki ji že vrsto let očitata, da "noče biti drugega kot javno plačana komercialna RTV". Kdaj je pozabila na svoj namen in pomen?

Dekleva: Očital sem ji takrat, ko sem tam delal. Zdaj, od daleč, se mi ne zdi primerno, da jo kritiziram. Seveda pa sem še vedno prepričan, da bi

morala biti javna televizija osebna izkaznica naroda in njegove države. Ne smemo pozabiti, da je nacionalna televizija največja koncertna, gledališka in kino dvorana, največji kongresni trg, digitalni arhiv (in portal), ki hrani bistvene sestavine naše kulturne in duhovne samobitnosti, brez katerega bi skupni spomin preprosto usahnil.

Forštner: Kot urednik otroškega in mladinskega programa RTV Slovenija ste vrsto let opozarjali na siromašenje in izginjanje kakovostnih vzgojno-izobraževalnih, duhovnih in kulturnih televizijskih vsebin, zaradi česar ta zavod po vašem mnenju ne izgublja le svoje *drugačnosti* in *samosvojesti*, ampak tudi objektivnost. Kakšno prihodnost mu napovedujete?

Dekleva: V trenutni porazni družbenopolitični situaciji bo uspeh, če bo preživela. Na srečo je na RTV Slovenija veliko ustvarjalcev, ki imajo močno voljo in se zavedajo, kako pomembno je njihovo delo za nacionalno skupnost in evropsko kulturo.

Forštner: Zanimiva se mi zdi vaša ideja, da bi nad vhod v RTV Slovenija izobesili napis: *Kultura in omika, to je naša odlika*. Kaj mislite, kdo vse bi se obregnil vanj?

Dekleva: Nihče. Vsi, ki bi napis opazili, bi mislili, da so se znašli v Kafkovem romanu *Proces*.

Forštner: Prej ste omenili porazno družbenopolitično situacijo v Sloveniji in, kot mi je znano, glede krize niste preveč optimistični; govorite celo o "izpevu civilizacije". Lahko to misel obširneje pojasnite?

Dekleva: Ja, mislim, da živimo civilizacijski izpev, ki še ni dosegel najnižje točke, še ni prišel do roba tišine. Čas zame ni premica (ki nekam napreduje), ampak spirala, ki niha med urejenostjo in neredom, približno tako kot človekovo srce.

Forštner: Prepričani ste, da je skrajni čas za *prevrednotenje vrednot*, za radikalni preobrat, ki bo končal obdobje nihilizma. A obenem opozarjate, da je ta svet "obseden od pozabe", zato nimamo vsebin, s katerimi bi napolnili in osmislili ta novi položaj. Kaj nas torej čaka?

Dekleva: Saj veste, da je ena od stvari, ki jih najbolj sovražim, napovedovanje prihodnosti. V imenu "vidcev", katerih obljube so svete, so se in

se še vedno dogajajo najhujše zlorabe ljudi in nesporazumi v rokovanju s svetom. Preden bo lahko prišlo do radikalnega preobrata, bomo morali izkusiti radikalno krizo. Radikalna kriza za človeka pomeni: s celim bitjem stopiti v praznino lastne breztemeljnosti. Doživeti apokalipso v starogrškem pomenu besede: kot razdejanje in razodetje.

Forštner: V preteklosti s(m)o ljudje duhovne in materialne krize premagovali z besedo in s krikom, toda danes vsi molčijo. Zakaj?

Dekleva: Saj ne molčijo, sploh ne. Prši veliko isker in prihaja do iskrenih pobud, da bi "preseženi človek" spremenil svojo aroganco, a opravka imamo s tihimi dogodki, ki ne služijo nobeni demagoški stranki ali kapitalski moči. Naj navedem primer? Knjiga *Etika diha in atmosfera politike* Lenarta Škofa.

Forštner: Verjamem, da je odveč strah, da bi obmolknili tudi vi. Kakšni so vaši prihodnji umetniški načrti?

Dekleva: Še diham. Besede še vedno ostajajo ljubeznive in potrpežljive z mano. Le redke so me zapustile.